

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა და კომპენდირი სასამართლოს განსაზღვრა ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

ოთარ მარაიძე

სამართლის დოქტორი,

საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის (GIPA)

ასოცირებული პროფესორი

შესავალი

არბიტრაჟის, როგორც კომერციული და საინვესტიციო დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალების ეფექტიანობა აღიარებულია თანამედროვე მსოფლიოში. სხვა მახასიათებლებთან ერთად, არბიტრაჟის ეფექტიანობას დიდწილად, განაპირობებს საბოლოო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების ქმედითი მექანიზმები. ამ კუთხით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ნიუ-იორკის 1958 წლის კონვენცია უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობა-აღსრულების შესახებ.¹ არბიტრაჟის განვითარების მიზნებისთვის ნიუ-იორკის კონვენცია მიიჩნევა ყველაზე მნიშვნელოვან საერთაშორისო

ხელშეკრულებად,² რომელმაც შექმნა უნივერსალური მოდელი და დაადგინა ერთიანი მიდგომა საარბიტრაჟო შეთანხმებების და გადაწყვეტილების აღსრულებისა. აღსანიშნავია, რომ საქართველო აღნიშნულ კონვენციას მიუერთდა და რატიფიცირება მოახდინა 1994 წელს,³ როდესაც დამოუკიდებლობა ჯერ კიდევ, ახალი მოპოვებული ჰქონდა.

გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების ეფექტიანი მექანიზმის არსებობის მიუხედავად, საერთაშორისო სტანდარტის მიხედვით, როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება ექვემდებარება კომპეტენტური სასამართლოს მხრიდან ცნობა-აღსრულებას (კონტროლს),⁴ რაც თავის მხრივ, მოითხოვს დროის გარკვეულ პერიოდს,⁵ რა პერიოდშიც შესაძლებელია მოპასუხემ, რომლის წინააღმდეგაც არის გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, განახორციელოს ისეთი ქმედება (მაგ.: ქონების გასხვისება), რამაც გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების მიუხედავად, შესაძლებელია აღუსრულებელი დატოვოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება.

აღნიშნული რისკის გამორიცხვის ერთ-ერთ მექანიზმად შეიძლება მიჩნეულ იქნას უკვე მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა.⁶

მიუხედავად იმისა, რომ არც „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი და არც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი პირდაპირ არ ითვალისწინებს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების (არც ადგილობრივის და არც უცხოურის) აღსრულების უზრუნველყოფას, ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, რომელიც დამკვიდრებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ, აღიარებულია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის შესაძლებლობა.

სამოსამართლო სამართლის ამ ნაყოფს გარკვეულწილად, უკვე მოჰყვა გამოხმაურება და შესაბამისად, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის (GAA) მიერ მომზადებულ „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონში შესატანი ცვლილებების პაკეტში ჰპოვა ასახვა, რაც თავისთავად მისასაღმებელია.⁷

როგორც სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა, ასევე კანონპროექტით გათვალისწინებული მოწესრიგება საჭიროებს განხილვას იურიდიულ საზოგადოებაში, რის მცდელობასაც წარმოდგენს წინამდებარე სტატია, რათა აღნიშნული ინსტიტუტი განმტკიცდეს საკანონმდებლო დონეზე და მართებულად შეასრულოს მისი მიზანი.

სტატია ეფუძნება ანალიტიკურ და შეადრებითსამართლებრივ კვლევის მეთოდებს. სტატიაში განხილულია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ინსტიტუტი და მისი მიზანი, აღნიშნული საკითხის განმხილველი სასამართლოს კომპეტენციის განსაზღვრის საკითხი და უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების წინაპირობები.

1. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი არ ითვალისწინებს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომ, გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფას. კანონის თანახმად, არბიტრაჟის უფლებამოსილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, აღიარებულია „საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე ან განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე, საბოლოო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანამდე.“⁸ აღნიშნული დანაწესის გათვალისწინებით, არბიტრაჟის უფლებამოსილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, საბოლოო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანისთანავე წყდება.

თუმცა, საარბიტრაჟო განხილვის სპეციფიკის გათვალისწინებით, შესაძლებელია არსებობდეს შემთხვევა, რა დროსაც გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, დადგეს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობა, ვიდრე მოხდება გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულება. გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულება ხდება კანონით დადგენილ ვადებში.⁹ პრაქტიკაში აღნიშნული ვადები საშუალოდ 3-ნ თვეს მაინც შეადგენს,¹⁰ რომლის დროსაც მოპასუხეს, რომლის საწინააღმდეგოდაც არის გამოტანილი გადაწყვეტილება, აქვს შესაძლებლობა გაასხვისოს მის საკუთრებაში არსებული უძრავ/მოძრავი ქონება, რაც აღუსრულებელს დატოვებს არბიტრაჟის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას და ზოგადად, ეჭვის ქვეშ დააყენებს არბიტრაჟის, როგორც დავის გადაწყვეტის საშუალების ეფექტიანობას.

ამ საკითხის გადასაწყვეტად, უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება იქნა მიღებული 2018 წელს, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ. განმცხადებელმა არბიტრაჟის მიერ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომ, რომლითაც დაკმაყოფილდა მისი სარჩელი, განცხადებით მიმართა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს და მოითხოვა უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება. სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნული განცხადება არ დააკმაყოფილა და განმარტა, რომ „განსახილველ შემთხვევაში საარბიტრაჟო სარჩელზე, რომლის

უზრუნველყოფაც განმცხადებელმა მოითხოვა, მიღებულია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება. სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების მიზანია, სარჩელზე მომავალში მისაღები გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის რისკების შემცირება/აღმოფხვრა. შესაბამისად, სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხის განხილვა ხდება გადაწყვეტილების მიღებამდე. გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, მისი აღსრულების უზრუნველყოფა წარმოადგენს უზრუნველყოფის სხვა სახეს, რომელიც გათვალისწინებული არ არის სსსკ-ის XXIII თავში, არამედ მოცემულია სსსკ-ის XXVIII თავის 271-ე მუხლში.“ სააპელაციო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება გასაჩივრდა უზენაეს სასამართლოში.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ კი, დაადგინა, რომ „საკასაციო სასამართლო სააპელაციო პალატის ზემოაღნიშნულ მსჯელობას ვერ გაიზიარებს და განმარტა, რომ სსსკ-ის 271-ე მუხლი წარმოადგენს ბლანკეტურ ნორმას. მან მიუთითა, რომ გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება ხდება სსსკ-ის XXIII თავის ნორმების საფუძველზე. შესაბამისად, თუ მხარეს საქმის განხილვის ეტაპზე სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება არ მოუთხოვია, აღნიშნული გარემოება გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, მისი უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შემზღუდველი ფაქტორი ვერ გახდება. საკასაციო სასამართლო მიუთითებს, რომ როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი ინსტიტუტის უმთავრესი მიზანია დავაზე მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის ხელშეწყობა. გადაწყვეტილების აღსრულების ხელისშემშლელი გარემოებები შეიძლება წარმოიშვას არა მხოლოდ საქმის წარმოების მიმდინარეობისას, არამედ გადაწყვეტილების მიღების შემდგომაც. კანონმდებლის დათქმით, უზრუნველყოფილი შეიძლება იქნას ჯერ კიდევ, აღუსრულებელი გადაწყვეტილება.“⁴¹

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ამ პრეცედენტული გადაწყვეტილებით, ქართულ რეალობაში შეიქმნა არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის შესაძლებლობა, რაც საარბიტრაჟო დავაში წარმატებული მოსარჩელის ინტერესების დაცვის მძლავრი ბერკეტია. ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილება მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს არბიტრაჟის, როგორც ეფექტიანი დავის გადაწყვეტის საშუალების განვითარებას საქართველოში.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ამ პრეცედენტული გადაწყვეტილების მიღების შემდგომ, შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ სასამართლოში დამკვიდრდა პრაქტიკა და

არაერთ საქმეზე მიმართეს სასამართლოს, რის შედეგადაც მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის შესახებ.¹²

თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 6.2 მუხლის მიხედვით, დაუშვებელია ამ კანონით გათვალისწინებულ სამართლებრივ ურთიერთობებში სასამართლოს რაიმე სახით ჩარევა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს ამ კანონით პირდაპირ არის გათვალისწინებული. აღნიშნული დანაწესით, განმტკიცებულია საარბიტრაჟო წარმოების მნიშვნელოვანი პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს სასამართლოს ჩაურევლობას საარბიტრაჟო განხილვაში. როგორც უზენაესი სასამართლო განმარტავს, „საარბიტრაჟო განხილვა სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლებას არ წარმოადგენს, არამედ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებაა და ამ საარბიტრაჟო საქმის განხილვაში სასამართლოს ჩარევის მინიმალურ სტანდარტს ადგენს „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 6.2. მუხლი.“¹³

იმ პირობებში, როდესაც სასამართლოს მხრიდან საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფას პირდაპირ არც „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი და არც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს, მიზანშეწონილია, აღნიშნული საკითხის რეგულირება მოხდეს საკანონმდებლო დონეზე, რათა სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა გარკვეულწილად, წინააღმდეგობაში არ მოდიოდეს „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 6.2 მუხლით დადგენილ პრინციპთან. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ შემუშავებული კანონპროექტი, რომლის მიღებაც ამ საკითხთან დაკავშირებით მიზანშეწონილია.¹⁴

2. კომპეტენტური სასამართლოს განსაზღვრა

ქართული სასამართლოს არსებული პრაქტიკის მიხედვით, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებას ადგილობრივ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით, განიხილავს სააპელაციო სასამართლო,¹⁵ ხოლო უცხოურ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო.¹⁶ ეს პრაქტიკა გამომდინარეობს იქიდან, რომ თავად გადაწყვეტილებების ცნობა-აღსრულების საკითხის განხილვა „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 44.1 მუხლის მიხედვით, ამგვარად ნაწილდება სასამართლოებს შორის. თუმცა, აღნიშნული პრაქტიკა შესაძლოა ერთი მხრივ,

ეწინააღმდეგებოდეს მოქმედ კანონმდებლობას, ხოლო მეორე მხრივ, იყოს დისკრიმინაციული და იწვევდეს მხარის გასაჩივრების უფლების შეზღუდვას, რასაც ქვემოთ განვიხილავთ.

2.1. შესაბამისობა მოქმედ კანონმდებლობასთან

სასამართლოს კომპეტენცია საარბიტრაჟო წარმოების მიზნებისთვის გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება, დადგენილია „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლის საფუძველზე, რომლის მიხედვითაც, მხარეს შეუძლია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს, ხოლო სასამართლო საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხებში, მიუხედავად საარბიტრაჟო განხილვის ადგილისა, სასამართლოს აქვს იგივე უფლებამოსილებანი, რაც სამართალწარმოებაში სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხებთან დაკავშირებით. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომაც, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის დასადგენად, სწორედ აღნიშნულ მუხლზე მიუთითა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 191-ე და 271-ე მუხლებთან ერთად.¹⁷

აქედან გამომდინარე, დასადგენია თუ რომელ სასამართლოს გულისხმობს ტერმინი – „სასამართლო“ – „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლის მიზნებისთვის.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 2.1(ა) მუხლის მიხედვით, ტერმინი სასამართლო გულისხმობს სააპელაციო სასამართლოებს, მათ შორის, საქართველოს ფარგლებს გარეთ მიმდინარე საარბიტრაჟო წარმოების მიზნებისთვისაც და არა უზენაეს სასამართლოს. აღნიშნული დადასტურებულია ასევე, სასამართლო პრაქტიკითაც, როდესაც საქმე ეხება საარბიტრაჟო სარჩელის (და არა გადაწყვეტილების) უზრუნველყოფას იმ საარბიტრაჟო წარმოების მიზნებისთვის, რომელიც მიმდინარეობს საქართველოს ფარგლებს გარეთ.¹⁸

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 356¹³ მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვითაც, უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან დაკავშირებულ საკითხებთან მიმართებით, კომპეტენტურ სასამართლოს წარმოადგენს სააპელაციო სასამართლოები, ხოლო 356¹³ მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, უზენაესი სასამართლოს კომპეტენცია დგინდება მხოლოდ უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობა-აღსრულებასთან დაკავშირებით.

აქედან გამომდინარე, ცალსახაა, რომ არსებული პრაქტიკა გარკვეულწილად, წინააღმდეგობაში მოდის მოქმედ კანონმდებლობასთან, როგორც „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის,

ასევე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მოწესრიგებასთან. თუმცა, ამ პრაქტიკას თავისი ლოგიკური ახსნაც გააჩნია. როდესაც დაინტერესებული მხარე „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 44-ე მუხლის საფუძველზე, საქართველოს უზენაეს სასამართლოს მიმართავს უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების მოთხოვნით, მიზანშეწონილია, იმავე სასამართლოს მიმართოს გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის მოთხოვნით და არ მოუწიოს იმავე გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველსაყოფად მიმართოს სააპელაციო სასამართლოს და სასაურველი შედეგის მისაღწევად აწარმოოს პარალელური პროცესები ორ სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლოში.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ შემუშავებული კანონპროექტის მიხედვით დგინდება, რომ ადგილობრივი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის განხილვის კომპეტენცია ექნება სააპელაციო სასამართლოებს, ხოლო უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების – საქართველოს უზენაეს სასამართლოს,¹⁹ რაც თავის მხრივ, აღმოფხვრის იმ წინააღმდეგობას კანონთან, რაც დღეის მდგომარეობით არსებობს.

2.2. დისკრიმინაციული მიდგომა და მხარის უფლების შეზღუდვა

გარდა იმისა, რომ არსებული პრაქტიკა, რომლითაც ადგილობრივი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის საკითხს განიხილავს სააპელაციო სასამართლო, ხოლო უცხოურს საქართველოს უზენაესი სასამართლო, არის დისკრიმინაციული, ის ასევე, დაუსაბუთებლად იწვევს დაინტერესებული მხარის უფლების შეზღუდვას, რომელიც შეიძლება იყოს, როგორც თავად განმცხადებელი და ასევე, მოწინააღმდეგე მხარეც.

არსებული პრაქტიკის მიხედვით, თუ სააპელაციო სასამართლოს მიერ განიხილება ადგილობრივი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხი, მიღებული გადაწყვეტილება ექვემდებარება გასაჩივრებას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 271-ე და 197-ე მუხლების შესაბამისად.²⁰ თუმცა, თუ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ხდება უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხის განხილვა, მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.²¹ ცალსახაა, რომ აღნიშნული პრაქტიკა დისკრიმინაციულია უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის შემთხვევაში და დაინტერესებულ მხარეს ართმევს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი გასაჩივრების უფლებას, რაც თავის

მხრივ, შეიძლება მიჩნეულ იქნას სამართლიანი სასამართლოს ფუნდამენტური უფლების დარღვევადაც.²²

ცალსახაა, რომ აღნიშნული საკითხი საჭიროებს გადაწყვეტას. საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ შემუშავებული კანონპროექტის პირველადი ვერსიაც არ მოიცავს ამ საკითხის გადაწყვეტის შესაძლებლობას.²³

აღნიშნული საკითხის გადასაწყვეტად გამოსავალი შესაძლებელია იყოს, რომ არსებული პრაქტიკა შეიცვალოს და მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხი განხილოს სააპელაციო სასამართლომ და საჭიროების შემთხვევაში, მხარეებმა ისარგებლონ გასაჩივრების უფლებით. თუმცა, როგორც აღინიშნა, პრაქტიკული თვალსაზრისით არ არის გამართლებული პარალელური პროცესების წარმოება, არც სასამართლოს და არც მხარეთა პერსპექტივიდან.

ამის ალტერნატივად, შესაძლოა განხილულ იქნას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველსაყოფად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 271-ე და 197-ე მუხლისგან განსხვავებული და სპეციალური წესის დადგენა, რომლის მიხედვითაც, იმ შემთხვევაში, თუ ადგილობრივ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებას განიხილავს სააპელაციო სასამართლო, ხოლო უცხოურს – საქართველოს უზენაესი სასამართლო, ორივე შემთხვევაში კანონის საფუძველზე და არა მხოლოდ სასამართლო პრაქტიკით, გამოირიცხოს გასაჩივრების უფლება. თუმცა, აღნიშნული რეგულირებაც ვერ უზრუნველყოფს სრულად მხარეთა თანასწორობის პრინციპის დაცვას, ვინაიდან საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 193-ე მუხლის და დადგენილი პრაქტიკის მიხედვით, განიხილება მეორე მხარისთვის შეუტყობინებლად (*ex parte*), რაც გამართლებული არის ქართული პრაქტიკის მიხედვით.²⁴ აქედან გამომდინარე, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების ეტაპზეც, მხარეთა თანასწორუფლებიანობის შენარჩუნების მიზნით, მნიშვნელოვანია მოწინააღმდეგე მხარეს ჰქონდეს თავისი პოზიციის წარდგენის შესაძლებლობა.

აქედან გამომდინარე, ყველაზე ოპტიმალურ გამოსავლად შესაძლებელია განხილულ იქნას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის სპეციალური წესის დადგენა, რომელიც გულისხმობს არა კლასიკური გაგებით გასაჩივრებას, არამედ იმავე ინსტანციის სასამართლოს მიერ, მის მიერვე მიღებული გადაწყვეტილების „გადასინჯვას,“

დაინტერესებული მხარის მიმართვის საფუძველზე, რაც გულისხმობს მხარის უფლებას დასაბუთებული განცხადების წარდგენის საფუძველზე, სასამართლოსგან მოითხოვოს გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების შეცვლა ან გაუქმება. ამგვარი მოწესრიგების პირობებში, შესაძლებელი იქნება:

- (i) საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხი განიხილოს იმავე სასამართლომ, რომელიც განიხილავს მისი ცნობა-აღსრულების საკითხს და მხარეებს არ მოუწევთ პარალელური პროცესის წარმოება;
- (ii) მოწინააღმდეგე მხარეს ექნება შესაძლებლობა, „გადასინჯვის“ მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს და წარადგინოს თავისი პოზიცია/დასაბუთება გამოყენებულ ღონისძიებასთან დაკავშირებით, რითაც უზრუნველყოფილ იქნება მხარეთა თანასწორუფლებიანობა;
- (iii) თავიდან იქნება აცილებული მოწესრიგების დისკრიმინაციული მიდგომა უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის შემთხვევაში.

3. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის წინაპირობები

მოქმედი კანონმდებლობა, არც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების და არც სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის წინაპირობებს არ ითვალისწინებს. სასამართლო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის შემთხვევაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი 271-ე მუხლის მითითების შესაბამისად, გამოიყენება ამავე კოდექსის 191-199 მუხლები, რომელიც ზოგადად, აწესრიგებს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან დაკავშირებულ საკითხებს.

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება თავისი შინაარსით და მის მიმართ მოქმედი წესებით (გაუქმება თუ ცნობა-აღსრულება) განსხვავდება, როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილებისგან, ასევე სარჩელის უზრუნველყოფისგან, რის გამოც შესაძლოა, მიზანშეწონილი იყოს მისი აღსრულების უზრუნველსაყოფად გათვალისწინებულ იქნას შესაბამისი წინაპირობები.

ამ კუთხით, მნიშვნელოვანია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის გადაწყვეტილება, რომელმაც რამდენიმე მნიშვნელოვანი განმარტება გააკეთა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების წინაპირობებთან დაკავშირებით.²⁵

3.1. უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებლობა

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ „საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის აუცილებლობა შეიძლება იმ შემთხვევაში წარმოიშვას, თუ საარბიტრაჟო მოსარჩელეს დავის დასრულებამდე საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფა არ გაუკეთებია და თუ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების საკითხის გადაწყვეტამდე (სააღსრულებო ფურცლის გაცემამდე), ამ გადაწყვეტილების აღსრულების საჭიროება წარმოიშვა.“²⁶

საარბიტრაჟო მოსარჩელეს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, აქვს შესაძლებლობა არბიტრაჟის ან სასამართლოს მეშვეობით მოითხოვოს სარჩელის უზრუნველყოფა.²⁷ შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საარბიტრაჟო განხილვის დროს უზრუნველყოფის ღონისძიება არ ყოფილა გამოყენებული და გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხის გადაწყვეტამდე (სააღსრულებო ფურცლის გაცემამდე) წარმოიშვა ამ გადაწყვეტილების აღსრულების საჭიროება, რაც შეიძლება გამოხატული იყოს მოპასუხის ფინანსური მდგომარეობის გაუარესებაში, ქონებების გასხვისებაში და ა. შ.²⁸

აღნიშნული მიდგომის მიზანია, რომ ერთი და იმავე საქმეზე არ იქნას ორმაგი უზრუნველყოფის ღონისძიება გამოყენებული და არ მოხდეს მოპასუხე მხარის უფლებების დაუსაბუთებელი შეზღუდვა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს აღნიშნული განმარტება ისე არ უნდა იქნას გაგებული, რომ სარჩელის უზრუნველყოფა ყველა შემთხვევაში გამოირიცხავს გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებას. თუ მხარე დაამტკიცებს, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნით, გამოყენებული ღონისძიება არ არის საკმარისი და სრულად ვერ უზრუნველყოფს გადაწყვეტილების აღსრულებას, ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნას ორივე, როგორც სარჩელის, ასევე გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის საშუალება მოსარჩელის კანონიერი ინტერესების დასაცავად.

3.2. იურიდიული ინტერესი

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ასევე, მნიშვნელოვანი განმარტება გააკეთა, რომლის მიხედვითაც, „საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საარბიტრაჟო მოსარჩელე იმავდროულად მოითხოვს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებას. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს იქედან, რომ რაკი გამოტანილია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, საარბიტრაჟო მოსარჩელის ინტერესი ამ გადაწყვეტილების აღსრულებაა. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება

კი, სააპელაციო სასამართლოსათვის შესაბამისი განცხადების წარდგენითაა შესაძლებელი. იმ შემთხვევაში, თუ საარბიტრაჟო მოსარჩელე არ მოითხოვს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებას, გაუგებარია, თუ რა ინტერესი გააჩნია მას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის მიმართ მაშინ, როცა გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის მიზანი სწორედ ამ გადაწყვეტილების აღსრულებაა. აქედან გამომდინარე, საკასაციო პალატა ასკვნის, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხის განხილვა ამ გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების შესახებ შუამდგომლობასთან ერთადაა შესაძლებელი.²⁹ სასამართლოს მიერ აღნიშნული წინაპირობის დადგენა გამართლებული და არგუმენტირებულია, ვინაიდან უზრუნველყოფის ღონისძიება როგორც წესი, გულისხმობს მოპასუხის უფლებების შეზღუდვას, მათ შორის, საკუთრების უფლებაში ჩარევას³⁰ და მნიშვნელოვანია, ამისთვის არსებობდეს განმცხადებლის დასაბუთებული ინტერესი, რაც გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულებაში შეიძლება გამოიხატოს და უზრუნველყოფის ღონისძიება არ იქნას ბოროტად გამოყენებული.

ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ შესაძლოა არსებობდეს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების საჭიროება, ვიდრე მხარე მიმართავს სასამართლოს, გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების მოთხოვნით. განსაკუთრებით, როდესაც საქმე ეხება უცხოურ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას, რომელიც „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის შესაბამისად აუცილებელია, რომ წარდგენილ იქნას თარგმნილი და სათანადოდ დამოწმებული ასლის ფორმით, რაც თავის მხრივ, გარკვეულ დროსთან არის დაკავშირებული.³¹ აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია, რომ მხარეს, რომელიც დაადასტურებს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების გადაუდებელ აუცილებლობას ჰქონდეს ე.წ. „წინასწარი“ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობა, როგორც ამას ითვალისწინებს კანონი სარჩელის უზრუნველყოფის შემთხვევაში.³²

3.3. სარჩელის დაკმაყოფილების თუ ცნობა-აღსრულების ვარაუდი?

სასამართლო პრაქტიკის შესწავლის შედეგად დგინდება, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის განხილვის დროს, სასამართლო უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას აფასებს „სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდს,“ რაც არის სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენების წინაპირობა³³ და არ არის რელევანტური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის მიზნებისთვის. ერთმნიშვნელოვნად უნდა აღინიშნოს, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას თავისი სპეციფიკა გააჩნია, მათ შორის იმ კუთხითაც, რომ მხოლოდ შემლუდული საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში შეიძლება მისი გასაჩივრება და ამ დროს სარჩელი უკვე დაკმაყოფილებულია. შესაბამისად, სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდის შეფასება არ არის მიზანშეწონილი. ამასთან, სარჩელის უზრუნველყოფა და გა-

დაწყვეტილების უზრუნველყოფა განსხვავებული ინსტიტუტებია და სასამართლოს მხრიდან, გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას, მიზანშეწონილია შეფასდეს ცნობა-აღსრულების და არა სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდი. ამ კუთხით აშკარად შესაცვლელია ის მიდგომა, რაც სასამართლოს აქვს ჩამოყალიბებული და შესაძლოა, მიზანშეწონილი იყოს ამ წინაპირობის გათვალისწინება საკანონმდებლო დონეზე.

დასკვნა

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ინსტიტუტის ჩამოყალიბება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მნიშვნელოვან და თამამ გადაწყვეტილებას უკავშირდება, რაც ცალსახად, მისასაღმებელია. აღნიშნული ინსტიტუტის მოქმედება კიდევ უფრო ეფექტიანს ხდის თავად არბიტრაჟს, როგორც დავების გადაწყვეტის მექანიზმს. ამასთან, სასურველია, რომ გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ინსტიტუტი განმტკიცდეს საკანონმდებლო დონეზე, რაც აღმოფხვრის ყოველგვარ გაუგებრობას მის კანონშესაბამისობასთან დაკავშირებით.

მნიშვნელოვანია, რომ საკანონმდებლო დონეზე განისაზღვროს კომპეტენტური სასამართლო, რაც განსაკუთრებით პრობლემურია უცხოურ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებებთან მიმართებით. ერთ-ერთ ალტერნატივად შესაძლებელია განხილულ იქნას წინამდებარე სტატიაში შემოთავაზებული ვარიანტი. კერძოდ, დადგინდეს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის სპეციალური წესი, რომლის მიხედვითაც, ადგილობრივი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფას ცნობა-აღსრულებასთან ერთად, განიხილავს სააპელაციო სასამართლო, ხოლო უცხოურს – უზენაესი სასამართლო. ამასთან, მოწინააღმდეგე მხარეს ექნება უფლება იმავე ინსტანციის სასამართლოს მიმართოს გამოყენებული უზრუნველყოფის „გადასინჯვის“ უფლებით.

გასათვალისწინებელია, იმ წინაპირობების არსებობა, რაც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ არის ჩამოყალიბებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფისას. ამასთან, მიზანშეწონილია, რომ სასამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრებული „სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდის“ წინაპირობა შეიცვალოს გადაწყვეტილების „ცნობა-აღსრულების ვარაუდით.“

შენიშვნები:

- ¹ შემუშავებული გაეროს საერთაშორისო კომერციული სამართლის კომისიის (UNCITRAL) მიერ, იხ.: <https://www.newyorkconvention.org/new+york+convention+texts>, (20.10.2021).
- ² Kaufmann – Kohler G., Rigozzi A., International Arbitration, Law and Practice in Switzerland, Oxford University Press, 2015, p. 18.
- ³ იხ.: www.newyorkconvention.org/countries, (20.10.2021).
- ⁴ Redfern and Hunter on International Arbitration (Sixth Edition), Oxford University Press, 2015, 372.
- ⁵ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 356²¹.
- ⁶ მსგავს მექანიზმს წარმოადგენს ასევე, საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება, რომელიც განსხვავებულ ინსტიტუტს წარმოადგენს, მაგრამ იგივე მიზანს ემსახურება. საარბიტრაჟოს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების შესახებ დეტალურად იხ.: ო. მაჩაიძე, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას“, თბ., 2020, გვ. 40-45.
- ⁷ იხ.: ააიპ საქართველოს არბიტრატა ასოციაციის წინადადებები საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ, საჯარო განხილვა გამართა 2021 წლის 24 ნოემბერს, შემდგომში ტექსტში მოიხსენიება, როგორც „კანონპროექტი.“
- ⁸ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 17.
- ⁹ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 356²¹ მუხლის მიხედვით, მხარემ, რომელიც შუამდგომლობს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე, უნდა წარმოადგინოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების სათანადოდ დამოწმებული დედანი ან მისი სათანადოდ დამოწმებული ასლი, აგრეთვე საარბიტრაჟო შეთანხმების დედანი ან მისი სათანადოდ დამოწმებული ასლი. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების თაობაზე მხარის შუამდგომლობა ეგზავნება იმ მხარეს, რომლის წინააღმდეგაც გამოტანილია აღნიშნული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება. ამ უკანასკნელს შეუძლია შეტყობინების მიღებიდან 7 დღის ვადაში წარადგინოს „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული განცხადება. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე გადაწყვეტილება გამოტანილი უნდა იქნას მოპასუხის განცხადების წარდგენიდან ან მის წარსადგენად განსაზღვრული 7-დღიანი ვადის გასვლიდან (რომელიც უფრო ადრე იყო) არაუგვიანეს, 30 დღისა.
- ¹⁰ სუსგ: #ა-1133-შ-29-2020, 22 თებერვალი, 2021 წელი.
- ¹¹ სუსგ: #ას-497-497-2018, 20 აპრილი 2018 წელი.
- ¹² სუსგ: # ას-678-678-2018, 22 ივნისი 2018 წელი; #ა-3188-შ-82 2021, 30 ივნისი 2021 წელი; ა-1133-შ-29-2020 6 ივლისი, 2020 წელი.
- ¹³ სუსგ :#ას-1215-2019 . 31 იანვარი, 2020 წელი
- ¹⁴ ააიპ საქართველოს არბიტრატა ასოციაციის წინადადებები საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ, 23-ე მუხლთან დაკავშირებული ცვლილებები, საჯარო განხილვა გამართა 2021 წლის 24 ნოემბერს.
- ¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 20 აპრილის გადაწყვეტილება, საქმეზე #ას-497-497-2018.
- ¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 30 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე #ა-1536-შ-32-2021.
- ¹⁷ სუსგ: #ას-497-497-2018, 20 აპრილი 2018 წელი.
- ¹⁸ სუსგ: #ას-538-511-2013, 03 ივლისი 2013 წელი.
- ¹⁹ ააიპ საქართველოს არბიტრატა ასოციაციის წინადადებები საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ, 23-ე მუხლთან დაკავშირებული ცვლილებები, საჯარო განხილვა გამართა 2021 წლის 24 ნოემბერს.

- ²⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 20 აპრილის გადაწყვეტილება, საქმეზე #ას-497-497-2018.
- ²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 30 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე #ა-1536-შ-32-2021.
- ²² საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 31, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, მუხლი 6.
- ²³ აიპ საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის წინადადებები საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ, 23-ე მუხლთან დაკავშირებული ცვლილებები, საჯარო განხილვა გაიმართა 2021 წლის 24 ნოემბერს.
- ²⁴ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით დეტალურად იხ.: ო. მანაიძე, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, თბ., 2020, გვ. 92.
- ²⁵ სუსგ: #ას-678-678-2018, 22 ივნისი, 2018 წელი,
- ²⁶ იქვე, პარა. 9.
- ²⁷ მანაიძე ო., უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, თბ., 2020, გვ. 48-95.
- ²⁸ შეად. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 191.1.
- ²⁹ სუსგ: #ას-678-678-2018, 22 ივნისი, 2018 წელი,
- ³⁰ ო. მანაიძე, „უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას“, თბ., 2020, გვ. 108.
- ³¹ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 44.2.
- ³² საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 192. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, დეტალურად იხ.: ო. მანაიძე, „უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას“, თბ., 2020, გვ. 91.
- ³³ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 191.1.

ENSURE THE ENFORCEMENT OF THE ARBITRAL AWARD AND THE DETERMINATION OF A COMPETENT COURT IN ACCORDANCE WITH GEORGIAN CASE LAW

OTAR MACHAIDZE

Doctor of Law

Associate Professor of Georgian Institute of Public Affairs (GIPA)

Ensuring the enforcement of the arbitral award is one of the important institutions that enables the parties to protect their rights and interests before the enforcement of the arbitral award and determines the effectiveness of the arbitration itself.

The current legislation of Georgia does not directly provide for the possibility of enforcing the arbitral award, however, a precedent and important decision was made by the Supreme Court of Georgia, which interpreted the current legislation broadly and determined that the current legal framework allows enforcement of the arbitral award, that is welcomed.

As of today, it can be said that the case law on this issue has already been established, which recognizes the possibility of ensuring the enforcement of the arbitral award. Despite established practice, it is favorable that the mentioned issue be regulated in legislative level and to have legal grounds for ensuring the enforcement of the arbitral award, which will reg-

ulate such important issues as the competent court and the preconditions for the enforcement of the award.

It should be noted that the existing practice is problematic in determining the Competent Court, according to which the issue of ensuring the enforcement of local arbitral awards is considered by the Court of Appeals, and the enforcement of a foreign award by the Supreme Court of Georgia. This approach, on the one hand, contradicts the current legislation, and on the other hand, is discriminatory in relation to foreign arbitral awards and deprives the interested party of the opportunity to appeal and present its position which is guaranteed by law. The article analyzes this issue in detail, presents problematic issues and ways to solve it.

The article also analyzes the preconditions that shall be assessed while applying the measure for ensuring the enforcement of arbitral award. In this regard, the case law of the Supreme Court of Georgia has been analyzed, which on the one hand, has established significant preconditions, and on the other hand, it is frequent to assess the use of provisional measures with preconditions. In this regard, the article includes opinions on the need for changes in practice.

The article presents recommendations both in terms of legislative regulation and changes in existing practices.